

მანანა გაბაშვილი

ზვიად გამსახურდიას საგარეო პოლიტიკა

ზვიად გამსახურდიას მეთაურობით წარმართული ეროვნული ხელისუფლების საგარეო პოლიტიკა საგანგებო კვლევას ითხოვს. ამაზე მუშაობა მიმდინარეობს, ამ საკითხს მომავალში კიდევ უფრო დიდი ყურადღება დაეთმობა და პრაქტიკულადაც გათვალისწინებული იქნება. აღნიშნულ პატარა სტატიაში ეროვნული ხელისუფლების საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებსა და ამოცანებს განვიხილავთ. პირველ რიგში მხედველობაში ვიღებთ 1801 წლიდან, რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ შექმნილ ვითარებასა და ამ სფეროშიც წარსულთან გაწყვეტილი კავშირის აღდგენის მცდელობას. ანუ იმ ტრადიციული პოლიტიკის გახსენებას, რასაც საქართველო რეგიონის სპეციფიკიდან, მისი ურთულესი მდებარეობიდან გამომდინარე საუკუნეების მანძილზე წარმართავდა. ეს ნიშნავდა ყველა მიმართულებით ურთიერთობის დალაგებას, რაც კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული ზ. გამსახურდიას, ეროვნული მოძრაობის ყოველმხრივ მომზადებულსა და პროგრესულ ლიდერს. დიდი განათლება, ენების ცოდნა და მეცნიერებასთან კავშირი, მის აზროვნებასა და მოვლენებისადმი დამოკიდებულებას მასშტაბურს ხდიდა. იგი კარგად იცნობდა საქართველოს ისტორიას, გაცნობიერებული ჰქონდა მისი ადგილი და როლი საერთაშორისო ცხოვრებაში; გააზრებული ჰქონდა როგორც რუსეთის ფაქტორი, ისე დასავლეთის, რომელთანაც ახალ ვითარებასა და პირპობებში ურთიერთობის აწყობას ცდილობდა. საზოგადოდაც ზ. გამსახურდიას, როგორც პოლიტიკოსის შეფასება უმნიშვნელოვანესია და სცილდება საქართველოს ფარგლებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი გაცილებით დიდ მასშტაბშია შესასწავლი და განსახილველი. თანაც დღევანდელი გადასახედიდან მხედველობაშია მისაღები, რომ მის მიერ დასმული პრობლემები თუ პროგნოზები, რომლებიც გამართლდა, დღესაც აქტუალურია და მხედველობაშია მისაღები არა მარტო საქართველოს, არამედ საერთაშორისო პოლიტიკისთვისაც.

ზ. გამსახურდიას, რომელმაც საქართველოსადმი მაშინდელი მსოფლიოს ყურადღება მიიპყრო, მიაჩნდა, რომ წარმატებული საგარეო პოლიტიკის განსახორციელებლად უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა შიდა სტაბილიზაციასა და ეროვნულ თანხმობას. ამიტომაც, იგი მუდმივად მოუწოდებდა და აფრთხილებდა ოპოზიციას: ჩვენი მტერი ვერაგია და გამოცდილი, ნუ გავიმეორებთ 1921 წელს, ნუ დავღუპავთ ჩვენს ქვეყანას. დესტაბილიზაცია დაშლის საქართველოს და ჩვენს ტერიტორიაზე რამდენიმე პრეზიდენტი გაჩნდება. ასეც მოხდა. როგორც ისტორიკოსმა, მაშინ კიდევ ერთხელ გავაცნობიერე, ყველაზე საშიში შიდა მტერია. მათ „ქართლის ცხოვრება“ საკუთარი თავის კაენს უწოდებს (ქართლის ცხოვრება, II, 1959: 61). მხედველობაშია მისაღები, რომ ზ. გამსახურდიას საგარეო პოლიტიკის წარმართვა ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის არსებობის პირობებში უხდებოდა, რაც განსაკუთრებულ სიფრთხილესა და მოქნილობას ითხოვდა. სპეციალისტებისგან ვიცი, რომ ასეთი მასირებული შეტევა, რასაც ზვიად გამსახურდიას წინააღმდეგ ჰქონდა ადგილი, ჟურნალისტიკის ისტორიაში იშვიათია. ზ. გამსახურდიამ უდიდესი ეროვნული ენერგია, ისევე როგორც ხალხში არსებული ენთუზიაზმი, ახალი, დამოუკიდებელი საქართველოს საშენებლად, მათ შორის საგარეო პოლიტიკის წარმატებით განსახორციელებლადც მიმართა. საქართველოში ახალ პოლიტიკურ რეალობას რამდენად დიდი ინტერესით აკვირდებოდნენ გარედან და მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ქვეყანაში სტაბილიზაციას, ჩანს ამერიკელი პოლიტოლოგის, ქართველი ხალხის დიდი მეგობრის რიჩარდ პაიპსის შეფასებიდან, რომელიც საქართველოში საპრეზიდენტო არჩევნებს (1991 წ. 26 მაისი) დაესწრო და ამერიკაში დაბრუნების შემდეგ დაწერა: „საქართველოში სიმშვიდე და წესრიგია, ე. ი. სტაბილიზაციაა, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რომ დასავლეთმა კონტაქტი დაამყაროს საქართველოსთან. თავისი ბუნებით საქართველო დემოკრატიულია. ქართველი ხალხი განიცდის ისეთ პატრიოტულ აღმაფრენას, რომლის გადმოცემაც კი ძნელია. მაგონდება ისრაელი მისი ჩამოყალიბების პერიოდში“ (Pipse, 1991).

საქართველოსადმი დასავლეთის ინტერესი გამოჩნდა ისეთი დიდი ისტორიული მოვლენის დროსაც, როგორც 31 მარტის საქართველოს დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებული რეფერენდუმი იყო, რომელსაც მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე

(ეს იყო გზაც დასავლეთისკენ), ამერიკის შეერთებული შტატების ყოფილი პრეზიდენტი რიჩარდ ნიქსონი დაესწრო. ამ ვიზიტს ამერიკასთან კარგი ურთერთობის ასაწყობად ზ. გამსახურდია დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა. საქართველოს ტელევიზიით გამოსვლისას რ. ნიქსონმა ზ. გამსახურდიას ძლიერი ლიდერი უწოდა, რომელსაც მშვიდობიანი გზით მიზნის მიღწევა ძალუძს. 1991 წ. 31 მაისს კონგრესმენმა მკ კივენმა ზვიად გამსახურდიას საპატივცემლოდ, რომელიც 1991 წლის 26 მაისს საქართველოს პრეზიდენტად აირჩიეს, კაპიტოლიუმის თავზე დროშა აღმართა. რ. ნიქსონმა კი ზ. გამსახურდიას ამერიკაში ვიზიტის მომზადება დაიწყო. მაგრამ მაშინდელმა ქართულმა ოპოზიციამ, რომელიც საერთაშორისო დონეზე მას როგორც ფაშისტს, ტერორისტსა და დიქტატორს უწოდებდა (რაც კრემლის ლოზუნგი იყო), ყველა ღონეს მიმართა ამ ვიზიტის ჩასაშლელად, რაშიც, რასაკვირველია, რუსეთის ხელიც ერია. ამ ფაქტიდანაც გამომდინარე ზ. გამსახურდიასთვის ნათელი იყო, რომ დასავლეთი სათანადოდ ვერ აცნობიერებდა კომუნისტური სისტემის ნამდვილ არსსა და მზაკვრულ ბუნებას. იგი იმასაც აღნიშნავდა, რომ დასავლეთს ჩვენთან კონტაქტის დამყარებისა ეშინია და ურჩევნია მოსკოვის ხაზს გაჰყვესო, რაშიც ასევე არ ცდებოდა. ასეთ ვითარებაში იგი ამერიკის პრეზიდენტს ჯორჯ ბუშ უფროსს მოუწოდებდა გაეგრძელებინა ამერიკელი დიდი მამების - ვაშინგტონის, ჯეფერსონისა და ლინკოლნის გზა. თხოვნით მიმართავდა მხარი დაეჭირა საბჭოთა რესპუბლიკების დამოუკიდებლობისთვის, ვინაიდან საბჭოთა კავშირი მაინც დაიშლებოდა და თუ რუსეთი გაძლიერდებოდა, დასავლეთს კვლავაც პრობლემებს შეუქმნიდა. მაგრამ, სამწუხაროდ, ჯ. ბუშზე იმ ძალებმა მოახდინეს გავლენა, რომლებიც საბჭოთა კავშირის შენარჩუნებისთვის იღვწოდნენ. მისი განცხადებაც, ზ. გამსახურდია დინების საწინააღმდეგოდ მიცურავსო, ამით იყო გაპირობებული. ამან ჯ. ბუში დააზარალა, რომელიც თავად აღმოჩნდა დინების საწინააღმდეგოდ მოცურავე, ვინაიდან საბჭოთა კავშირი დაიშალა. ამის გამო მას ამერიკელი ამომრჩეველი აღარ ენდო და მეორე ვადით ხმა არ მისცა, იგი ბილ კლინტონთან დამარცხდა. საქართველოში ხალხს დღემდე უძალავენ, რომ ჯ. ბუში ამ განცხადების გამო მოგვიანებით თავს იმართლებდა, სწორად ვერ გამიგესო. ამ დროს ზ. გამსახურდიას მოწინააღმდეგეებს ჯ. ბუშის

მაშინდელი სიტყვები ხელზე აქვთ დახვეული, როგორც ზ. გამსახურდიას პოლიტიკაში არაკომპეტენტურობის მაგალითი. ასე რომ, ეროვნულ ხელისუფლებას, რომელიც საგარეო პოლიტიკაშიც ფაქტობრივად ბეწვის ხიდზე გადიოდა, ოპოზიცია ყველანაირ დაბრკოლებებს უქმნიდა, რაც ამ ხელისუფლებას შიდა მტრული და გარეშე ძალების ერთობლივი ქმედებებით ორმაგი დარტყმის ქვეშ აყენებდა. ეს საგანგებოდ აღნიშნა ზბიგნევ ბჟეზინსკიმ 1993 წლის 15 დეკემბერს თბილისში, აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში ვიზიტის დროს, რომელსაც მეც ვესწრებოდი. იგი ჯ. ზუმის საწინააღმდეგო პოზიციაზე იდგა. მან ასეთი სიტყვებით მოგვმართა: თავისუფლებისთვის ბრძოლაში არა აქვს მნიშვნელობა, ერი დიდია თუ პატარა, მთავარია, მას უნდოდეს დამოუკიდებლობა და ამ ბრძოლაში ერთსულოვანი იყოს. თქვენ გაუშვით ისტორიული შანსი, სამწუხაროდ, სწორედ მაშინ დაუპირისპირდით ერთმანეთს, როდესაც რუსეთი დასუსტებული და მიწასთან გასწორებული იყო. ასეთი ქმედება ქართველებისგან, დიდი წარსულისა და კულტურის ხალხისგან, მიკვირს. ამით ბჟეზინსკიმ, ცხადია ქართულ ოპოზიციას გადაკრა, რომელიც დარბაზში საკუთარ ხალხსა და ქვეყანაზე „გამარჯვებული“ მოკრძალებულად იჯდა და კითხვებს საქართველოზე კი არ სვამდა, არამედ ჩინეთზე, ინდოეთზე და ა.შ. რაც უხერხულობას ქმნიდა. ეს სწორედ ის ოპოზიცია იყო, ზვიად გამსახურდიასა და ეროვნულ ხელისუფლებას ქვეყნის იზოლაციაში მოქცევასაც რომ აბრალებდა. მაშინ როდესაც პირველი მრავალპარტიული და დემოკრატიული საარჩევნო კანონით მოსული ხელისუფლება, რუსეთის ჩათვლით, ყველა მიმართულებით საქართველოსთვის მომგებიანი კავშირების დამყარებას ცდილობდა, საქართველოში ჩამოიყვანა ბ. ელცინი, შედგა რ. ნიქსონისა და 42 ამერიკელი კონგრესმენის ვიზიტი და სხვ. თანაც ეროვნული ხელისუფლება პირველი იყო, ვინც ევროპასთან სატელიტური კავშირი დაამყარა. როგორც ილიას მიმდევარს, ზვიად გამსახურდიას კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ ყველა ქვეყანა საშიშია, თუ საკუთარი პოლიტიკა და იდეოლოგია არ გაგაჩნია, მით უმეტეს, რომ პოლიტიკა ინტერესებია და არა მეგობრობა. ამიტომ საქართველოს საგარეო პოლიტიკის წასამართავად და საკუთარი ინტერესების დასაცავად ჰაერივით სჭირდებოდა დამოუკიდებლობა, რაც ქვეყნისთვის მისაღები გადაწყვეტილებების

გამოტანას ნიშნავდა, ამას კი მხოლოდ იდეური და გამბედავი ხალხი სჭირდებოდა, ვინც ამავე დროს საკუთარ ინტერესებზე მაღლა ქვეყნის ინტერესებს აყენებდა.

ხელისუფლებაში მოსულმა ზ. გამსახურდიამ ახალი თვალთ, რაც მთავარია, სახელმწიფოებრივად შეხედა რუსეთს და მას პარტნიორული ურთიერთობისკენ მოუწოდა. იმავეს სთავაზობდა ზოგად კავკასიური მასშტაბითაც, თუმცა რუსეთმა ისევ დრომოჭმული და ძველი გზა აირჩია, რაც მასაც ყოველთვის პრობლემებს უქმნიდა და აზარალებდა. ამიტომ სამართლიანად მიმაჩნია დიდი რუსი ისტორიკოსის ვ. კლუჩევსკის სიტყვები, რომელიც ამბობდა: რუსეთისთვის ყველაზე დიდი პროვოკატორი თავად რუსეთის მთავრობაა. ზ. გამსახურდიას რუსეთთან ურთიერთობაში კარგად ესმოდა მისი უზარმაზარი ბაზრის ეკონომიკური მნიშვნელობაც. თითქმის ყოველ კვირას იგი თავის მინისტრებს კონკრეტული სამეურნეო დავალებებით რუსეთში აგზავნიდა. ამით იგი მარაგებსა და მატერიალურ ბაზასაც უქმნიდა ქვეყანას. ეს კარგად გამოჩნდება მიწისძვრის დროს, როდესაც საქართველო საკუთარი რესურსებით, სხვების დახმარების გარეშე, დაიწყებს აღდგენით სამუშაოებს.

მცდარია შეხედულებაც, თითქოს ზ. გამსახურდია რუსეთს ებრძოდა. სინამდვილეში გორბაჩოვ-ელცინის დაპირისპირებაში იგი ელცინის მხარეზე იყო, რომლის მეთაურობითაც რუსეთი თავად იბრძოდა სუვერენიტეტისთვის, ეს იმ დროს, როდესაც გორბაჩოვს მოდერნიზირებული საბჭოთა კავშირის შენარჩუნება სურდა. ზ. გამსახურდიას მიერ ელცინის ყაზბეგში მოწვევა (1991 წ. მარტი) ეს იყო საქართველოს ტერტორიაზე ორი მოკავშირის შეხვედრა. ზ. გამსახურდიამ მაშინ რუსეთს პარტნიორული და კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი კავშირები შესთავაზა, ვიდრე ადრე იყო. შეიქმნა სამმაგი კომისია (საქართველოს, რუსეთის, საბჭოთა კავშირის), რომელმაც ცხინვალში მიმდინარე კონფლიქტი საქართველოს საშინაო საქმედ გამოაცხადა და მას არა ეთნო-კონფლიქტის კვალიფიკაცია, არამედ პოლიტიკური შეფასება მისცა, როგორც საქართველოს წინააღმდეგ ოსი სეპარატისტების ქმედებას. მაშინ საკავშირო საინფორმაციო საშუალებებიდან ამოიღეს ცნება სამხრეთ ოსეთი. ასე მოიხსნა დღის წესრიგიდან საქართველოზე ზეწოლის ბერკეტი, რომლითაც მ. გორბაჩოვი მანიპულირებდა. ეს იყო მაგალითი აფხაზი სეპარატისტებისთვისაც. მაგრამ ოპოზიციის ძალისხმევით,

სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად ზ. გამსახურდიასა და ეროვნული ხელისუფლების ეს დიდი მიღწევა განადგურდა, უფრო მეტიც ეროვნულ ხელისუფლებას ოსთა გენოციდიც კი დასწამეს, რაც საერთაშორისო დონეზეც გაიტანეს. შესაბამისად, ლომის წილი სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკად გამოცხადებაში, ოპოზიციასაც ეკუთვნის.

ქოჩარიან-ბონერმა (რომელთანაც მჭიდროდ თანამშრომლობდა ქართული ოპოზიცია და მის რადიომოწოდებებს, დიქტატორი ზ. გამსახურდია დაემხოთ, რუსთაველზე ახმევანებდა) ელცინს მიმართა სასწრაფოდ ეცნო სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკა. ეს იყო მიგრანიანის ანტიქართული მოქმედების გეგმის შემადგენელი ნაწილიც. რამდენიმე წლის წინ პარიზში გამოვიდა ელენ ბლანის მონოგრაფია „კრემლის მტაცებლები“. ავტორი აღნიშნავს, რომ საქართველოს დაშლის მიგრანიან-როგოზინის გეგმა მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში მაშინდელ რუსულ პრესაში ღიად იბეჭდებოდა. მათში პირდაპირ იყო ლაპარაკი ქართველების ფიზიკურ მოსპობასა და პირველ რიგში ახალგაზრდების განადგურებაზე. არ არის შემთხვევითობა, როდესაც სწორედ ამ პერიოდში კონსტანტინე გამსახურდიამ ამავე შინაარსის ანონიმური მუქარის წერილი მიიღო, რაც მაშინ ზვიადმა გაახმაურა.

ბ. ელცინის წიგნიდან „პრეზიდენტის ჩანაწერები“ კარგად ჩანს, თუ საქართველოში სახელმწიფო გადატრიალების შემდეგ როგორ დიამეტრულად იცვლის იგი პოზიციას. რუსეთის პრეზიდენტმა ცხინვალის მოვლენებს ეთნოკონფლიქტის კლასიფიკაცია მისცა და ქართულ ხალხს, რომელიც ვერ ხვდება, რომ რუსეთი ეთნო-კონფლიქტში არავის მხარეზე არ დადგება, გონებადაბნელებულები უწოდა. ელცინმა, როდესაც ეროვნულ ხელისუფლებას გაუსწორდა, ჩეჩნეთზე აიღო გეზი. თუმცა ეროვნული ხელისუფლების განადგურების გეგმა უფრო ადრე გორბაჩოვსაც ჰქონდა. დასავლეთმა მხოლოდ მოგვიანებით აღიარა, რამდენად სწორად მიუთითა მათ ზ. გამსახურდიამ კომუნისტური ნომენკლატურის ნამდვილ ბუნებასა და ქართული ნომენკლატურის მოსკოვთან კავშირზე, რუსული კომუნისტური ნომენკლატურისა და დემოკრატიულად აღიარებული ძალების დაახლოებაზე, რომლის საბოლოო მიზანსაც კავკასიაში დაბრუნება წარმოადგენდა. ამიტომაც უწოდებდნენ სახაროვი და მისი მეუღლე ელენე ქოჩარიან-ბონერი საქართველოს „მცირე

იმპერიას“. ბონერ-სახაროვის კონსტიტუციის პროექტიც საქართველოს დაშლას, ავტონომიებისთვის რესპუბლიკების სტატუსის მინიჭებას ისახავდა მიზნად (რაშიც მათ გამსახურდია ხელს უშლიდათ) და სახელმწიფო გადატრიალების შემდეგ განახორციელეს კიდეც. იმავეს ქადაგებდა მწერალი ალექსანდრე სოლჟენიკინი, რომელიც კატეგორიულად მოითხოვდა საქართველოდან აფხაზეთის და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის ჩამოშორებას. სხვათა შორის, დღეს რუსების საკმაოდ დიდი რაოდენობა სოლჟენიკინის დისიდენტობას ეჭვის თვალით უყურებს და მის გვარში - სოლჟენიკინი - ლჟეს გამოყოფს, რაც ცრუს ნიშნავს. სწორედ რუსეთის ამ „დემოკრატიულმა ძალებმა“ ჩამალეს ზ. გამსახურდიას ნობელის პრემიით დაჯილდოების გეგმა. ამ დროს ჭეშმარიტი დისიდენტი და ჰუმანისტი საქართველოს პრეზიდენტი „ექო მასკვითაც“ გამოვიდა და იმ ქართველებს, რომლებიც რუსულ ჯარში მსახურობდნენ, მოუწოდა, თუკი 19 აგვისტოს პუტჩის მონაწილენი მოსკოვზე იერიშს დაიწყებდნენ, რუსი ხალხის წინააღმდეგ იარაღი არ აეღოთ.

აგვისტოს პუტჩის გაშიფვრითა და ამ ხიფათის აცილებით ზ. გამსახურდიამ ეროვნული ხელისუფლება განადგურებისგან იხსნა, ქვეყანას კი სისხლის ღვრა ააცილა. იგი არ აჰყვა ოპოზიციას, რომელიც მზაკვრულად მას ამ პუტჩში ჩარევისკენ მოუწოდებდა, რაც ზ. გამსახურდიამ არ გააკეთა, ვინაიდან ის სხვა ქვეყნის შინაურ საქმეში ჩარევად მიაჩნდა. სამაგიეროდ, საქმის კურსში ჩააყენა დასავლეთის პოლიტიკური წრეები, რამაც საქართველოში მოსკოვის აგრესია შეაჩერა. განსაკუთრებული პოლიტიკური ალღოს მქონე საქართველოს პრეზიდენტის მიერ გადადგმულ ამ გამბედავ ნაბიჯებს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა არა მხოლოდ საქართველოსთვის, არამედ საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებისა და აღმოსავლეთ ევროპისთვისაც. ასე რომ, საფრთხე ყოველ ნაბიჯზე იყო, ოპოზიციას კი მისი არაკომპეტენტურობისა და პოლიტიკაში სიბეცის გამო (ზოგიც დავალებას ასრულებდა) ზ. გამსახურდიას გაფრთხილებები მის აჩემებად მიაჩნდა და სასაცილოდ არ ჰყოფნიდა.

ზემოთ აღინიშნა, რომ ზ. გამსახურდია დასავლეთთან ურთიერთობის აწყობას იწყებდა, მაგრამ უკვე ხელისუფლებაში მოსული იგი ფრთხილად და წინდახედულად მოქმედებდა. მისი დასავლეთის პოლიტიკა გამორიცხავდა რუსეთის გალიზიანებას. ამიტომაც დასავლეთისადმი თავის მიმართებები

თავს იკავებდა ზედმეტად თამამი განცხადებებისგან. მაგრამ დასავლეთის მიმართაც მას ჩამოყალიბებული შეხედულებები და პრინციპები ჰქონდა, რომლებიც ეფუძნებოდა მის ღრმა ცოდნასა და ანალიზს, რაც პოლიტიკაში ილუზიებს გამო-რიცხავდა. დღესაც აქტუალურია, და არა მხოლოდ საქართველოსთვის, ზ. გამსახურდიას მიერ ჯერ კიდევ XX სუკუნის 70-იან წლებში დაწერილი „დილემა კაცობრიობის წინაშე“, სადაც მაღალი კულტურისა და ცივილიზაციის დასავლეთს, რომლის ნაწილსაც თავად წარმოადგენდა, გამიჯნავდა ევრო-ამერიკული იმპერიალიზმისგან, მატერიალურ ღირებულებზე, მოგებასა და ომებზე, უზნეობაზე დაფუძნებული მისი ერთი ნაწილისგან, რომლის მსხვერპლიც (არა მხოლოდ რუსეთის იმპერიის მხრიდან) მომავალში თავად გახდება.

კიდევ ერთ გარემოებაზე უნდა გამახვილდეს ყურადღება. 1453 წლიდან, ბიზანტიის იმპერიის დაცემიდან მოყოლებული საქართველო და ევროპა ისლამიზაციის საფრთხის წინაშე დადგა და ეს პროცესები დღემდე გრძელდება. მაგრამ მაშინ ევროპელებს საქართველოს, როგორც ფორპოსტის როლი ისლამური სამყაროს წინაშე, გაცილებით კარგად ესმოდათ, ვიდრე დღეს. ამიტომაც ერთიან, ძლიერ საქართველოს რეალურად მხარს უჭერდნენ. ამ ფაქტორს თანამედროვე დეზინფორმაციული ომის პირობებში ზ. გამსახურდია დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა და დასავლეთს განუმარტავდა საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობის მნიშვნელობას. ამ და სხვა პრობლემების გადასაჭრელად ზ. გამსახურდიამ ეროვნული ხელისუფლების წარმომადგენლები ბრიუსელში გააგზავნა, სადაც ევროპარლამენტისა და ნატოს ხელმძღვანელობას შეხვდნენ. მეორე დღესვე ევროპარლამენტის საგანგებო გაფართოებულ სხდომაზე დღის წესრიგში ერთადერთი საკითხი დადგა - საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ აღიარების თხოვნის მოსმენა. ქართული დელეგაციის მხრიდან გაცხადდა ის ამოცანები, რომელიც საქართველოს წინაშე იდგა და მიზნად ისახავდა სამართლებრივ, სოციალურ სოლიდარობაზე აგებული საზოგადოების აშენებას. ილაპარაკეს საქართველოს წინააღმდეგ მიმართულ, მათ შორის კრემლიდან წამოსულ ცილისწამებაზეც. ასევე ცხინვალის რეგიონში მიმდინარე პროვოკაციულ მოვლენებზე. გარდა იმისა, რომ ევროპარლამენტის კედლებში ქართული საუბარი პირველად გაისმა, მოხდა კიდევ ერთი

ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტი. ქართულ დელეგაციას საშუალება მიეცა მოსკოვის გვერდის ავლით, ეკონომიკური და ჰუმანიტარული დახმარებისთვის ევროსტრუქტურებისთვის მიემართა, რაც საქართველოს რუსეთის მიერ მოწყობილ ბლოკადას შეუმსუბუქებდა.

უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა გაერთიანებული ევროპის ერთ-ერთი დამფუძნებლისა და იდეოლოგის, ევროპარლამენტის დეპუტატის, ოტო ჰაბსბურგის მხარდაჭერას, რომელიც პატივს სცემდა და კარგად იცნობდა ზვიად გამსახურდიას დისიდენტურ წარსულს. მან ქართულ დელეგაციას აღუთქვა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარება უახლოეს დღეებში მოხდებოდა. მაგრამ მანვე გაფრთხილების სახით ჩვენი დელეგაციის წევრებს ასეთი რამ უთხრა: რაც უფრო მოახლოვდება თქვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის ცნობის დრო, საქართველოს პრეზიდენტისა და ეროვნული ხელისუფლების მდგომარეობა მით უფრო საშიში გახდება. მან არ გამოორიცხა რუსეთის სამხედრო აგრესია და ეროვნული ხელისუფლების დაპატიმრება, რაც ფაქტობრივად ასეც მოხდება. მართლაც, როდესაც სხვადასხვა ქვეყნის მიერ საქართველოს აღიარების პროცესი დაიწყო, პარალელურად უზენაეს საბჭოს შენობაზე გარედან წაქეზებული და მხარდაჭერილი ოპოზიციის იერიში მიმდინარეობდა.

მაშინ კი ბრიუსელში ნატოს გენერალური მდივნის მანფრედ ვერნერის ინიციატივით, ეროვნული ხელისუფლების დელეგაცია ნატოს შტაბ-ბინაში მიიწვიეს. მ. ვერნერმა, რომელსაც საჩუქრად ქართული ხმალი გადასცეს, ქართველებს თბილი მიღება მოუწყო და აღნიშნა, რომ ქართველები პირველები იყვნენ საბჭოთა კონტროლის ქვეშ მყოფი ტერიტორიებიდან და რომ ეს პატივი არ რგებია არც გორბაჩოვსა და არც შევარდნაძეს. თუ როგორ შეხვდა თბილისში ამ ცნობებს ოპოზიცია, მათ ბუნებასა და ხასიათზე მეტყველებს. ისინი უზენაესი საბჭოს შენობის წინ გამართულ მიტინგზე, რომელსაც ყოფილი პრემიერ მინისტრი თ. სიგუა ხელმძღვანელობდა, უსტვენდნენ და ილანძღებოდნენ. ეს იყო დეკემბრის ბოლო და ისინი იერიშისთვის ემზადებოდნენ. მათი მხრიდან ეს იყო რუსეთის ინტერესებზე წყლის დასხმა, რომელიც საქართველოს დასავლეთთან ურთიერთობას როგორც შეეძლო ხელს უშლიდა. რუსეთი არწმუნებდა დასავლეთის ზოგიერთ ექსპერტს, რომ კავკასიის რესპუბლიკები ერთმანეთში ვერ მორიგდებოდნენ, რაც დესტაბილიზაციის მძლავრი ფაქტორი გახდებოდა. დესტაბილიზაციის შესაძლებლობამ საქართველოში დასავლეთი არაერთხელ დააფრთხო.

ეროვნული ხელისუფლების საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება აღმოსავლეთთან ურთიერთობა იყო. უზენაეს საბჭოში საგარეო საქმეთა კომისიაში, როგორც აღმოსავლეთმცოდნე, აღმოსავლეთის ქვეყნებთან ურთიერთობის ქვეკომისიას ვუძღვებოდი. ცხადია, საბჭოთა კავშირის არსებობის პირობებში აღმოსავლეთის ქვეყნებშიც საელჩოებს ვერ გავხსნიდით, ამიტომ დროებითი გეზი მათ წინაპირობაზე, კულტურის სახლებზე ავიღეთ. სპეციალისტების მოზიდვისა და მათთან კონსულტაციების საფუძველზე აღნიშნულ ქვეკომისიაში სათანადო პროგრამა მოვამზადეთ. პარალელურად, ანტიქართული ძალების წინააღმდეგობის მიუხედავად, აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ბაზაზე, მომავალი დიპლომატებისა და თანამედროვე აღმოსავლეთის ქვეყნების პოლიტიკისთვის მოსამზადებლად საჭირო კადრების აღსაზრდელად აზიისა და აფრიკის ინსტიტუტი დავაარსეთ. ვაბალანსებდით ურთიერთობას ბუნებრივი რესურსებით მდიდარ არაბულ ქვეყნებსა და ისრაელს შორის, რაც ორივე მხარის კმაყოფილებას იწვევდა. საერთაშორისო პოლიტიკაში ლავირებისას ზ. გამსახურდია კარგად იყენებდა თურქეთის ფაქტორსაც, რომელიც კავკასიაში რუსეთის გავლენის დასუსტებით იყო დაინტერესებული. მისი პოლიტიკის ამ მიზნებს უკვე გამსახურდიას ხელისუფლებიდან ჩამოშორების შემდეგ, პარიზის უნივერსიტეტის პროფესორი პოლიტოლოგი გ. ერასიმოსი, ასე აფასებს: „თურქეთს სურდა, რომ აშშ-ს ხელშეწყობით შუამავლის როლი შეესრულებინა რუსეთისგან კავკასიისა და შუა აზიის ჩამოშორების, მათი დასავლეთთან დაახლოების საქმეში, მაგრამ ეს გეგმა არ განხორციელდა იმ დესტაბილიზაციის გამო, საქართველოში რომ დაიწყო და რამაც დასავლეთი დააფრთხო. ამის გამო თურქეთმა ვერ ჰპოვა მხარდაჭერა დასავლეთის ქვეყნებში, ხოლო რუსეთი კავკასიაში დაბრუნდა“ (Erasimos, V, 1994).

რამდენად აფერხებდა დესტაბილიზაცია საგარეო პოლიტიკასა და, კერძოდ, დასავლეთთან ურთიერთობას, შემდეგი ფაქტებიც მეტყველებს. ოპოზიციამ ჩაშალა ზვიად გამსახურდიას ვიზიტი რომის პაპ იოანე პავლე II-თან, რომელსაც საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე ნ. გაბაშვილი ამზადებდა. ამის სურვილი ვატიკანის დელეგაციამ საქართველოში 1991 წლის მაისში ჩამოსვლისას გამოთქვა. როგორც გაირკვა, მოსკოვი ყოველმხრივ ხელს უშლიდა მათ ვიზიტს, აშინებდა კიდევაც ცრუ ინფორმაციით, თბილისში არეულობა და სროლებიაო. ცხადია, რუსეთს არ უნდოდა, დასავლეთს კავშირი რომ დაემყარებინა და ინვესტიციები ჩაედო საქართველოში. ზ. გამსახურდიას დიდი განათლებითა და კულტურით მოხიბლულმა

ვატიკანის დელეგაციამ, კერძოდ კარდინალმა კუალასონომ ნ. გაბაშვილს განუცხადა: სამწუხაროდ, ზ. გამსახურდიას ვერ მიიწვევდნენ, მაგრამ თუკი რომში ჩამოვიდოდა, იოანე პავლე II მას მიიღებდა. მან ეს ასე განმარტა: ვატიკანი მზად არის ცნოს საქართველოს დამოუკიდებლობა, მაგრამ სანამ ევროკავშირი მსგავს გადაწყვეტილებას არ მიიღებს, ვატიკანი ამას ვერ გააკეთებსო. საქმე ისაა, რომ მოსკოვს აღმოსავლეთ ევროპიდან ჯარები გაჰყავდა და ევროკავშირმა რუსეთს ასიამოვნა იმით, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა (იმ საბაზით, რომ საქართველოში ადამიანის უფლებები ირღვეოდა) შეაფერხა, რამაც ჯაბა იოსელიანის ხუნტას გზა გაუხსნა. ბრიუსელში, ბერლინში, პარიზში მიიჩნევდნენ, რომ ასეთი დათმობებისთვის რუსეთს კომპენსაცია სჭირდებოდა; ამგვარი კომპენსაცია კი კავკასია იყო. ამიტომაც რუსეთმა მაშინ დაკარგული ყირიმის დაკარგვის სანაცვლოდ აფხაზეთი მიიღო. ასეთი პოლიტიკა და გარიგებები ეროვნული ხელისუფლების მართვიდან ჩამოშორებას მოითხოვდა. ამ როლს მარიონეტული ოპოზიცია კარგად ასრულებდა.

ნ. გაბაშვილი იგონებს: დეკემბრის თვე იყო, როდესაც იტალიაში გავემგზავრე, სადაც ჯერ ვატიკანის საგარეო კომიტეტის თავმჯდომარეს, მოგვიანებით კი იტალიის პარლამენტის საგარეო კომისიის თავმჯდომარეს შევხვდი, რომელმაც პირად საუბარში გულისტკივილითაც განმიცხადა, რომ საქართველოს პერსპექტივა არც თუ კარგია, რამდენიმე დღის წინ იტალიაში რუსეთის პრეზიდენტი ბ. ელცინი იყო ჩასული, რომელსაც საქართველოზეც ექნებოდა ლაპარაკი. მით უმეტეს, რომ ამ დროს, ელცინის მითითებით ოპოზიციის მიერ უკვე უზანაესი საბჭოს შენობაზე იერიში დაწყებული იყო. მაგრამ ამ პირობებშიც ეროვნული ხელისუფლება კვლავაც აგრძელებდა მუშაობას. 24 დეკემბერს, რომის პაპის იოანე პავლე II-ის ინიციატივით ნ. გაბაშვილი და მისი დელეგაციის ერთი წევრი შეხვდნენ რომის პაპს, რომელსაც ესიამოვნა, როდესაც ნ. გაბაშვილმა მას მშობლიურ პოლონურ ენაზე სიტყვით მიმართა (როგორც პოლიგლოტმა იტალიურიც კარგად იცოდა). მან პაპის წინაშე საქართველოს აღიარების მნიშვნელობის საკითხი დასვა და პუტჩის საშიშროების აღსაკვეთად ევროპის დახმარება ითხოვა. ვატიკანმა ეროვნული ხელისუფლებისადმი თავისი კეთილი ნება ასეც გამოხატა; ქართული დელეგაცია საშობაო მესაზეც მიიწვია და უცხოეთის აკრედიტირებული ელჩების გვერდით დააყენა, რაც საქართველოს არაოფიციალური აღიარების ტოლფასი იყო.

ცოტა უფრო ადრე ზ. გამსახურდიას ინიციატივით, 1991 წლის ნოემბერში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში გავემზავრე პრესასა და ტელევიზიისთვის (დეზინფორმაციულ ომში) ობიექტური სიმართლის მისაწოდებლად. ჩასვლისთანავე ჩემთვის ნათელი გახდა, როგორი დიდი ძალები იყვნენ ჩართული საქართველოს წინააღმდეგ შევარდნაძისა და ქართულ ოპოზიციის ჩათვლით. სწნ-მა ჯერ მიმიწვია გადაცემაში, შემდეგ კი ზრდილობიანი უარი მითხრა (ამიტომ როდესაც აშშ-ს პრეზიდენტმა დონალდ ტრამპმა სწნ-ს შეუტია, ამან ნამდვილად გული მომფხანა).

საქართველოსა და კავკასიის მიმართ სხვადასხვა ქვეყნების ინტერესებიდან გამომდინარე, რომლებიც თავიანთ გავლენის სფეროებისთვის იბრძოდნენ და იბრძვიან, ზ. გამსახურდიამ ნეიტრალიტეტი, ბალანსირების პოლიტიკა აირჩია. მას არ უნდოდა, რომ საქართველო დიდი ქვეყნების დაპირისპირების პოლიგონი გამხდარიყო. პირიქით, მას ეს რეგიონი სხვადასხვა ძალთა მორიგებისა და ურთიერთთანამშრომლობის სივრცედ წარმოედგინა. ფაქტობრივად, ზ. გამსახურდიამ იმ პოლიტიკას მიმართა, რითაც საქართველომ დღემდე მოაღწია. დიდი ქვეყნები ადრეც არსებობდნენ, რომელთა შორის არსებულ წინააღმდეგობებსაც ქართველები ოსტატურად იყენებდნენ. ევროპელებმა, რომლებმაც გვიან შუა საუკუნეებში საქართველოში შემოსვლა დაიწყეს, ეს მაშინვე შეამჩნიეს და საგანგებოდ აღნიშნეს. XVII ს. საქართველოში მყოფი იტალიელი მისიონერი დიონიჯო კარლი წერს: „ქართველები ისეთი ოსტატური და დახვეწილი პოლიტიკით მართავენ თავიანთ ქვეყანას, რომ თვით მაკიაველიც თავს ვერ გაართმევდაო“ (კარლი, 1951). ასე რომ, ძველთაგანვე ქართველები სირთულეებს დახვეწილი დიპლომატიით, განათლებითაც უმკლავდებოდნენ, ასევე დიდ როლს რომ ასრულებდა ქათულ პოლიტიკაში. რაც მთავარია, პირველ რიგში საკუთარ თავს ეყრდნობოდნენ, რისთვისაც, როგორც წესი, ერს იდეოლოგიურად ამზადებდნენ და აძლიერებდნენ. მათ იცოდნენ, რომ რწმენასა და სამშობლოს ჭეშმარიტ სიყვარულთან ბრძოლა შეუძლებელია. სწორედ ეს იყო ზ. გამსახურდიას პოლიტიკის ქვაკუთხედი და ძალა. საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ეს პოლიტიკა ხორცს შეისხამდა და ვერანაირი გარეშე ძალა ვერაფერს გახდებოდა, მით უმეტეს რუსეთი (რომელიც თავად უმძიმეს მდგომარეობაში იმყოფებოდა), რომ არა ოპოზიციის დესტრუქციული ქმედებები და ღალატი.

ადრეც და ახლაც პოლიტიკაში ჩახედულმა ქართველებმა იციან, რომ საქართველოს გამო თავის ინტერესებს არავინ დათმობს, ჩვენს ქვეყანას, როგორც თავად აწყობთ, ისე მოექცევიან

და დიდ ქვეყნებს შორის გარიგებისა და ვაჭრობის საგნადაც აქცევენ, როგორც ეს არაერთგზის მომხდარა. ამდენად, სხვაზე დამოკიდებულება, სხვისი აზრის სამოქმედო გეგმად აღება არა თუ უხერხული, საფრთხის შემცველიცაა. მით უმეტეს, როდესაც გარეშე ძალები აზრს ისე იცვლიან, როგორც საჭიროდ მიაჩნიათ. ამის მაგალითი ჯ. ბუში უფროსის ბოდიშებია. 2014 წ. აშშ-ს ყოფილმა სახელმწიფო მდივანმა ჯ. ბეიკერმა კი „ვამინგტონ პოსტში“ სტატია გამოაქვეყნა, სადაც უარყოფით კონტექსტში მოიხსენიებს შევარდნამეს და წერს: „მისი მოღვაწეობა საქართველოში, სადაც იგი მოსკოვიდან დაბრუნდა (1992), იყო ძალიან ბუნდოვანი და სეჭვო“ (Washington Post, 2014, 8 July). 2005 წ. 10 მაისს აშშ-ს პრეზიდენტმა ჯ. ბუშმა უმცროსმა თბილისში თავისუფლების მოედანზე წარმოთქმულ სიტყვაში სინანული გამოთქვა, რომ ამერიკა სათანადოდ ვერ დაუდგა თავისუფლებისთვის მებრძოლ საქართველოს. მან ბრძოლის ახალი ეტაპის დასაწყისად 1991 წ. 9 აპრილი მიიჩნია, ანუ ზვიად გამსახურდიას ხანა, რითაც გვერდი აუარა შევარდნამეს. საქართველოში ეს სიტყვა გააქრეს და მას მხოლოდ თეთრი სახლის ვებ-გვერდზე მივაგენი.

ეროვნული ხელისუფლების ნეიტრალიტეტი სახელმწიფო გადატრიალების შემდეგ, მასში მონაწილე გარეშე დიდი ძალებისა და ხელისუფლებაში მოსული „გამარჯვებული“ ოპოზიციის მიერ მიუღებლად იქნა მიჩნეული. საქართველო საკუთარი გადაწყვეტილებების მიღებაში შეიზღუდა, რაც საგარეო პოლიტიკაზეც აისახა.

დამოწმებული ლიტერატურა:

- ქართლის ცხოვრება, 1959:** ქართლის ცხოვრება, II, ისტორიანი და აზმანი, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1959;
- კარლი, 1951:** დ. კარლი, მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის, ნაკვ. 29, თბ., 1951;
- Pipse, 1991:** R. Pipse, Washington Post, 1991, 9 June;
- Erasimos, 1994:** G. Erasimos, Politique etrangere, V, Paris, 1994;
- Baker, 2014:** J. Baker, My friend Eduard Shevardnadze, Washington Post, 2014, 8 July.

Manana Gabashvili

Zviad Gamsakhurdia's Foreign Policy

The basis of Zviad Gamsakhurdia's Foreign Policy was neutrality which meant arranging of relations with all near and far countries. It was restoring connections with the past, with the traditional policy which, situated in the complicated region Georgia, led during centuries. Such a policy excluded turning Georgia into a polygon by reason of confrontation of great countries. On the contrary, there should have been agreement and mutual cooperation with different forces. Zviad Gamsakhurdia's prognosis in the international politics and his point of views not only came true, but are actual even today and should be taken into consideration. Consequently, Zviad Gamsakhurdia's significance is beyond Georgia's space and a politician he should be studied considerably more thoroughly and in a larger scale.